

Nekontrolēta zāļu lietošana hroniskām slimībām – farmaceita atbalstīta?

Inga Urtāne¹, Kristīne Puķe², Agnese Prīliņa²

Rīgas Stradiņa universitāte, Latvija

¹Farmācijas ķīmijas katedra

²Farmācijas fakultāte

Ievads. Pasaules Veselības organizācijas prognozes liecina, ka hronisko slimību izplatības prevalence arī nākotnē turpinās palielināties. Tieši hroniskās slimības ir iemesls divām trešdaļām nāves gadījumu pasaulē. Viens no faktoriem, kas pasliktina hronisku slimību atbilstošu uzraudzību, ir neracionāla zāļu lietošanu. Lai gan Latvijas Republikas likumdošana aizliedz izplatīt recepšu medikamentus bez receptēm, tomēr situācija farmaceutiskajā aprūpē liecina par noteikumu pārkāpumiem, kuri ilgtermiņā var nodarīt ievērojamu kaitējumu veselības aprūpes sektorā.

Darba mērķis, materiāls un metodes. Darba mērķis bija noskaidrot farmaceitu tendences recepšu medikamentu izsniegšanā bez receptes hroniskām slimībām.

Veikti divi kvantitatīvi salīdzinoši pētījumi ar trīs gadu intervālu – no janvāra līdz martam 2014. un 2017. gadā, kopumā apkopojot datus no 152 atvērta tipa aptiekas farmaceitiem. Veicot anonīmu anketēšanu, respondentiem tika uzdoti 16 jautājumi, apkopojot informāciju par epizožu skaitu abos pētījuma periodos, kad aptiekas klients vērsas ar lūgumu izsniegt recepšu zāles bez receptes. Datu apstrādē tika vērtēta piederība farmakoloģiskajai grupai. Dati tika apstrādāti ar *Microsoft Excel* un *SPSS Statistics*.

Rezultāti. Iegūtie dati liecina, ka aptiekas klientu vēlme iegādāties recepšu medikamentus bez receptes abos pētījuma periodos praktiski saglabājās nemainīga, attiecīgi 2014. gadā 76 un 2017. gadā 74 gadījumi. No bieži (5–10 reizes nedēļā) pieprasītām farmakoloģiskām grupām vislielākais kāpums šogad tika novērots antihipertensīvo medikamentu nekorektas izsniegšanas tendencēs, par 21% pārsniedzot iepriekšējā perioda rezultātus ($p = 0,035$). Recepšu nesteroido pretiekaisuma līdzekļu pieprasījums pētījuma periodos bija pieaudzis par 7%, bet protonu sūkņa inhibitoriem bija samazinājies par 9%. Savukārt antidepresantus ($n = 68$; $n = 57$) un antibiotikas ($n = 72$; $n = 62$) pacienti šogad bez receptes bija jautājuši retāk nekā 2014. gadā. Farmaceutiskā aprūpē novēroto pārkāpumu skaits, izsniedzot lūgtās zāles bez ārsta izrakstītās receptes hronisko slimību terapijai, 2017. gadā bija palielinājies par 30% salīdzinājumā ar iepriekšējo periodu. Noteikumu neievērošanas incidenci palielināja klienta atpazīstamība, attiecīgi pastāvīgiem klientiem ar hroniskām slimībām statistiski ticami biežāk tika izsniegti medikamenti ar vienošanos, ka recepte tiks atnesta vēlāk, respektīvi, 29 pret 76 gadījumiem ($p = 0,026$).

Secinājumi. Gandrīz visi no aptaujātajiem farmaceitiem bija izsnieguši recepšu medikamentus bez receptes pacientiem ar hroniskām slimībām, tādā veidā pārkāpjot LR likumdošanu. Vislielākais pieaugums nekorektā recepšu zāļu izsniegšanā šogad bija vērojams antihipertensīvo un nesteroido pretiekaisuma līdzekļu grupās. Farmaceiti biežāk noraidīja pieprasījumus izsniegt antibiotikas bez receptes, tā nepalielinot antibiotiku rezistences veidošanās draudus.